

**УТВЪРДИЛ: /П/
ГАЛИН ГРИГОРОВ - ОБЛАСТЕН
УПРАВИТЕЛ НА ОБЛАСТ РУСЕ**

**СЪГЛАСУВАЛ: /П/
ДИМИТЪР РАЙНОВ - НАЧАЛНИК НА
РЕГИОНАЛНО УПРАВЛЕНИЕ НА
ОБРАЗОВАНИЕТО РУСЕ**

ОДОБРИЛ: ОБЛАСТЕН СЪВЕТ ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБЛАСТ РУСЕ
Протокол № 1/29.06.2017 г. от заседание на Областен съвет за развитие

**ОБЛАСТНА СТРАТЕГИЯ
ЗА ПОДКРЕПА
ЗА ЛИЧНОСТНО РАЗВИТИЕ
НА ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ
В ОБЛАСТ РУСЕ
(2017 - 2019)**

Русе, 2017 г.

Съдържание

ИЗПОЛЗВАНИ СЪКРАЩЕНИЯ (АБРЕВИАТУРИ)	3
1. ВЪВЕДЕНИЕ	4
2. АНАЛИЗ НА СЪСТОЯНИЕТО И ГОТОВНОСТТА НА ОБЩИНИТЕ И НА ОБРАЗОВАТЕЛНИТЕ ИНСТИТУЦИИ ЗА ОСИГУРЯВАНЕ НА ПОДКРЕПА ЗА ЛИЧНОСТНО РАЗВИТИЕ	6
3. ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА	28
4. СТРАТЕГИЧЕСКА И ОПЕРАТИВНИ ЦЕЛИ, И МЕРКИ	28
5. ВРЪЗКА С ДРУГИ СТРАТЕГИИ	37
6. КООРДИНИРАНЕ НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА СТРАТЕГИЯ	37

ИЗПОЛЗВАНИ СЪКРАЩЕНИЯ (АБРЕВИАТУРИ)

ПУ	Помощно училище
ДГ	Детска градина
ЕПЛР	Екип за подкрепа за личностно развитие
ЗБППМН	Закон за борба с противообществени прояви на малолетни и непълнолетни
МОН	Министерство на образованието и науката
ЗПУО	Закон за предучилищното и училищното образование
ИКТ	Информационни и комуникационни технологии
МКБППМН	Местна комисия за борба с противообществени прояви на малолетни и непълнолетни
МС	Министерски съвет
НЕИСПУО	Национална електронна информационна система за предучилищното и училищно образование
НПрО	Наредба за приобщаващо образование
ОЗД	Отдел „Закрила на детето“
ОС	Общежитие за средношколци
ОДЦКИ	Общински детски център за култура и изкуство
ПЛР	Подкрепа за личностно развитие
РЕПЛР	Регионален екип за подкрепа за личностно развитие
РУО	Регионално управление на образованието
РЦПППО	Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование
СОП	Специални образователни потребности
ЦОП	Център за обществена подкрепа
ЦПЛР	Център за подкрепа за личностно развитие
ЦСРИ	Център за социална рехабилитация и интеграция
ЦПЛРИСКИОНИС	Център за подкрепа и личностно развитие на интересите, способностите и компетенциите в областта на науките, изкуствата и спорта

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Нормативни основания.

Областната стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в област Русе (ОСПЛРДУ, Областната стратегия) е разработена в изпълнение на разпоредбата на чл. 196 от Закона за предучилищното и училищното образование (ЗПУО, обн. ДВ бр. 79 от 13.10.2015 г.) и чл. 5 от Наредбата за приобщаващото образование (НПО, приета с ПМС № 286 от 04.11.2016 г.)

В основата на Областната стратегия са залегнали анализите на общините на територията на област Русе за потребностите от подкрепа по чл. 196, ал. 3 от ЗПУО, приети от общинските съвети, както следва:

- Община Борово - решение №248, 2017 г., протокол №18/26.04.2017 г.
- Община Бяла - решение №327, 2017 г., протокол №31/28.04.2017 г.
- Община Ветово - решение № , протокол №.....г.
- Община Иваново - решение №155, 2016 г., протокол №15/21.09.2016 г.
- Община Две могили - решение №344, 2016 г., протокол №17/21.09.2016 г.
- Община Русе - решение №292, 2016 г., протокол №12/19.07.2016 г.
- Община Сливо поле - решение №169, 2016 г., протокол №18/27.10.2016 г.
- Община Ценово - решение №151, 2016 г., протокол №23/23.11.2016 г.

Стратегията включва описание на предизвикателствата, направено въз основа на изводите в общинските анализи, стратегическите и оперативни цели, необходимите мерки и дейности в областта на подкрепата за реализиране на поставените цели.

1.1. Общи постановки за подкрепата за личностно развитие (ПЛР) в светлината на ЗПУО и НПО.

Институциите в системата на предучилищното и училищното образование осигуряват ПЛРДУ съвместно с държавните и местни органи и структури и доставчиците на социални услуги (чл.174, ал.1 от ЗПУО).

На всички деца и ученици се осигурява ПЛР в съответствие с индивидуалните им потребности и има за цел да осигури подходяща физическа, психологическа и социална среда за развиване на способностите и уменията им (чл. 176, ал. 1 от ЗПУО и чл. 4, ал.2 от НПрО).

Редът за предоставяне на обща и допълнителна подкрепа се урежда с НПрО.

Право на всяко дете и ученик е да получава обща и допълнителна подкрепа (чл. 171, ал. 1, т. 7 от ЗПУО).

Определени са 2 вида ПЛР – **обща и допълнителна** (чл. 177, ал. 1 от ЗПУО и чл. 4, ал.4 от НПрО).

Основен принцип на ЗПУО подкрепата за детето и ученика да се осъществява на ниво най-близко до мястото, където живее и учи.

Общата и допълнителната подкрепа за личностно развитие се осигуряват в детските градини, в училищата и в центровете за подкрепа за личностно развитие, а в случаите по чл. 111, ал. 1, т. 1 от ЗПУО - в домашни или болнични условия.

Обща ПЛР по чл. 178, ал. 1 от ЗПУО	Допълнителна ПЛР по чл. 187 от ЗПУО
Насочена е към развитие на потенциала на всяко дете и ученик	Насочена е към деца и ученици със СОП, в риск, с изявени дарби, с хронични заболявания, след извършване на оценка на потребностите.
<ol style="list-style-type: none"> 1. екипна работа между учителите и други педагогически специалисти; 2. допълнително обучение по учебни предмети при условията на ЗПУО; 3. допълнителни модули за деца, които не владеят български език (само за детските градини); 4. допълнителни консултации по учебни предмети, които се провеждат извън редовните учебни часове; 5. консултации по учебни предмети; 6. кариерно ориентиране на учениците; занимания по интереси; 7. Занимания по интереси; 8. библиотечно-информационно обслужване; 9. грижа за здравето; 10. осигуряване на общезитие; 11. поощряване с морални и материални награди; 12. дейности по превенция на насилието и преодоляване на проблемното поведение; 13. дейности за превенция на обучителните затруднения 14. логопедична работа; 	<ol style="list-style-type: none"> 1. работа с дете и ученик по конкретен случай; 2. рехабилитация на слуха, говора и зрението, зрителна, и психо-социална рехабилитация при комуникативните нарушения и физически увреждания; 3. осигуряване на достъпна архитектурна, обща и специализирана подкрепяща среда чрез технически средства, специализирано оборудване, дидактически материали, методики и специалисти; 4. предоставяне на обучение по специалните учебни предмети за ученици със сензорни увреждания; 5. ресурсно подпомагане за ученици със СОП. <p>Съгласно чл. 81 от НПрО, допълнителната подкрепа е:</p> <ul style="list-style-type: none"> – краткосрочна - минимум 1 учебна година, максимум до края на етап на обучение; – дългосрочна - повече от един етап или степен на обучение или за целия период на обучение

Табл. 1.1.1. Обща и допълнителна ПЛР

2. АНАЛИЗ НА СЪСТОЯНИЕТО И ГОТОВНОСТТА НА ОБЩИНИТЕ И НА ОБРАЗОВАТЕЛНИТЕ ИНСТИТУЦИИ ЗА ОСИГУРЯВАНЕ НА ПЛР

В анализа са разгледани ключовите фактори и елементи от предоставянето на обща и допълнителна ПЛРДУ и изводите за основната насока за бъдещи действия, които следват от силните и слаби страни на настоящата ситуация.

2.1. Състояние на областната мрежа от образователни институции за учебната 2016/17 г.

Към момента на изготвяне на стратегията в област Русе съществуват следните образователни институции:

2.1.1. Детски градини и училища:

Община	ДГ	НУ	ОУ	СУ	ПрГ	ПГ	СпУ
Борово	1		3				
Бяла	2	2	3	1		1	
Ветово	3		2	2			
Две могили	2		1	1		1	
Иваново	1		4				
Русе	22 (3 ч.*)	2 (1ч.)	16	7 (1 ч.)	3 (1 ч.)	11	4**
Сливо поле	2		2	1			
Ценово	4		4				
Общо	37	4	35	12	3	13	4

*частно училище

**4 Сп.У – спортно, духовно частно, по изкуствата и помощно.

Табл. 2.1.1 Брой учебни заведения за деца по общини

2.1.2. Центрове за подкрепа на личностното развитие:

- ЦПЛРИСКИОНИС „Доктор Пангелов“ – Две могили;
- Център за ученическо техническо и научно творчество – Русе;
- Ученическата спортна школа – Русе;
- Общежитие за средношколци – Русе
- РЦПППО – Русе, специализирано обслужващо звено по чл. 27 и чл. 50, ал. 1, т. 5 от ЗПУО

Към двете земеделски гимназии: ПГСС „Ангел Кънчев“, Образцов чифлик – Русе и ПГСС „К. А. Тимирязев“ в град Две могили има обособени несамостоятелни общежития.

В процес на преобразуване съгласно § 13 от Преходните и Заключителни разпоредби на ЗПУО е Помощно училище „Петър Берон“, Русе което е в процес на преобразуване съгласно § 13 от ПЗР от ЗПУО и следва да стане ЦСОП по чл. 49 , ал. 2 от същия закон.

ПУ „Петър Берон“ е създадено през 1934 г. поради липса на условия за ношуване, в него се обучават 58 ученици от гр. Русе и гр. Мартен. От 2010 г. всички ученици, в училището са с множество увреждания, които съпътстват интелектуалната недостатъчност, разстройства от аутистичния спектър, емоционални, поведенчески и сензорни разстройства, комуникативни нарушения и липса на говор, физически увреждания, синдроми, епилепсии. В извънучебно време 23 от тях са настанени в 5 социални институции – ЦНСТ в град Русе и посещават ДЦДМУИ. Поради степен на

тежко увреждане – хиперактивност и агресия при 4 ученици от помощното училище, обучението се осъществява в комбинирана форма на обучение.

ИЗВОД: Разнообразни институции за подкрепа, както на деца и ученици със СОП, така и на деца и ученици с изяви дарби, са съсредоточени предимно в областния център. Родителите в община Русе могат да избират между разнообразни възможности за обезпечаване на грижата за децата и учениците със СОП. Останалите седем общини, съобразно броя на децата и учениците и конкретните им потребности, следва по-точно да определят най-ефективния вариант, тъй като нямат ресурс да поддържат едновременно различни алтернативни варианти за обезпечаване на потребностите на децата и учениците.

2.2. Други институции и доставчици на социални услуги в общините

2.2.1. Ресурсен център за подпомагане на интегрираното обучение и възпитание на деца и ученици със специални образователни потребности – РЦПНОВДУСОП за област Русе

РЦПНОВДУСОП е държавно обслужващо звено – извънучилищно педагогическо учреждение, което:

- Осъществява дейности по провеждане на държавната политика за интегрирано и включващо образование и изпълнява консултативни, образователно-възпитателни, рехабилитационни и координиращи функции;

- Координира и осигурява условия (съвместно с общообразователните училища) за интегрираното обучение на деца със СОП, чрез изработване на индивидуални образователни програми, осигуряване на ресурсни учители и други специалисти (логопед, психолог, тифлопедагог, сурдопедагог).

2.2.2. Обществени съвети по социално подпомагане

Тези съвети са консултативни органи към общините за осъществяване на сътрудничество, координация и консултация с държавни органи и доставчици на социални услуги за постигане целите на социалната политика.

Местните власти носят конкретни отговорности при разработване и изпълнение на мерки, подпомагащи хоризонталните политики и социалното включване, като:

- Координират и инициират развитието на програми за повишаване на родителския капацитет, задържане на децата в училище, превенция на отпадането от училище и реинтеграция в образованието на отпадналите деца и младежи, наваксване на образователни, повишаване качеството на образование и превенция на рисковото поведение на деца съвместно с училищата и ЦОП;

- Развиват смесени социално-образователни услуги в ЦОП;

- Осигуряват условия за посещаване в масови детски градини и училища на деца с увреждания, включително чрез осигуряване на транспорт и на достъпна среда.

2.2.3. Звено за мониторинг и оценка (ЗМО)

ЗМО подпомага Областния управител при изпълнение на Областната Стратегия за развитие на социалните услуги в област Русе, като:

1. Определя приоритетите на регионалната политика в сферата на социалните услуги в съответствие с приоритетите на Областната стратегия за развитие, на Регионалния и общинските планове за развитие, както и с приоритетите на националните стратегически документи за регионално развитие.

2. Обсъжда и одобрява инициативи и схеми за ресурсно осигуряване на Областната стратегия за развитие на Област Русе, включително за финансиране на

общински проекти.

3. Осигурява условия за провеждане на регионалната политика в сферата на социалните услуги.

4. Съдейства за осигуряване на информация за изпълнението и оценката на планови и стратегически документи в сферата на социалните услуги.

5. Обсъжда и предлага решения за сключване на споразумения за сътрудничество с други области в страната и извън нея за осъществяване на съвместни дейности по регионалното развитие и териториалното сътрудничество в областта на социалните услуги.

2.2.4. Социални услуги за ПЛРДУ по общини:

Община Борово

- Център за обществена подкрепа за деца и техните семейства – гр. Борово
- Център за социална рехабилитация и интеграция „Детелина“ - гр. Борово
- Мерки за интегриране на деца с увреждания в ОДЗ и училища - Община Борово заедно с училища, ОДЗ, РУО, НПО, РЦ към РУО
- Програми за професионална квалификация и заетост за младежи напуснали СИ – изпълнение - Община Борово заедно с Дирекция „Бюро по труда“
- Център за младежки дейности и спорт „Христо Марков“ - уроци по карате и уроци по народни танци

Община Бяла

- Център за социална рехабилитация и интеграция за деца- гр. Бяла
- Център за настаняване от семеен тип за деца/ младежи без увреждания
- Център за кариерно ориентиране към РУО Русе
- МКБППМН – гр. Бяла
- Български младежки червен кръст

Община Ветово

- Център за обществена подкрепа за деца и техните семейства – гр. Ветово
- Програми и кампании за превенция на рисково поведение – участници са всички училища в общината, Община Ветово, ДСП, РУО, ЦОП
- Смесени социално-образователни услуги за превенция на зависимостите и рисково поведение - Община Ветово заедно с училища, РУО, ЦОП

Две могили

- Център за обществена подкрепа за деца и техните семейства- гр. Две могили
- Център за социална рехабилитация и интеграция за възрастни хора и деца с физически увреждания – проектно предложени
- Център за подкрепа и личностно развитие на интересите, способностите и компетенциите в областта на науките, изкуствата и спорта /ЦПЛРИСКИОНИС/ „Димитър Пангелов” – гр. Две могили

ЦПЛРИСКИОНИС гр. Две могили е обслужващо извън училищно звено в системата на образованието със специфичен учебно- възпитателен процес за обучение и възпитание на деца от 6 до 19 години. Ръководството е поверено на специалисти, творци и учители, които изпълняват общинската и държавна политика за работа с деца през свободното време. Изградени три основни направления: художествено-творческо, научно-познавателно и спорт и технически спортове. В тези направления децата/ учениците могат да развиват интересите си в различни и разнообразни форми, които да

отговарят на потребностите в бързо променящото се съвремие на нови технологии, модерни танци, спортни тенденции чрез актуални за младежите хобита и занимания в свободното време.

Същевременно, групите по фолклор са една приемственост на културните ценности и традиции на етносите, а спортът и танците развиват децата като здрави и пълноценни личности. Заниманията в отбор развиват адаптивност и работа в екип, формират навици, постоянство и дисциплина, създават приятелства. ЦПЛРИСКИОНИС работи за равен старт на всички деца в община Две могили, независимо от тяхната социална прослойка или етнос. Центърът е организатор на общински, национални състезания, конкурси, изложби и международни фестивали. Сред традиционните мероприятия са и честване на денят на ромите, 8-ми април и международен фолклорен фестивал „С фолклора от миналото – заедно в бъдещето“, както и много други.

За учебната 2016/2017 година предстои да бъдат обучавани ученици в групи по: тенис на маса; спортни танци; народни танци; турски фолклор; музикално изкуство, приложно изкуство; английски език.

Предстои стартиране и на обучение по спортно ориентиране, което ще се провежда със съдействието на областни и зонални, национални и международни състезания. ОСКТМПБП- Две могили и клуб по бойни изкуства имат спечелени много призови места в страната и в чужбина. Футболистите от младежкия състав на ФК „Две могили“ представиха достойно общината на първенството и заеха 2-ро място за 2015-2016 година. Ученически и младежки отбори от общината спечелиха и други награди в общински и регионални състезания по футбол и др.

Център за обществена подкрепа (ЦОП) - Две могили

В ЦОП работят социални специалисти, терапевт, възпитатели и психолог. Разнообразните игрови подходи предразполагат децата към преоткриване на модела на поведение, морално-духовното развитие, творческата нагласа, социализацията и контактността. Центърът подтиква чрез образователно-възпитателни мероприятия децата от общината към различни дейности, хобита и интереси, чрез които да получат възможност за пълноценно реализиране като активни граждани на обществото. Такива са спортът, изкуствата, туризъм, околна среда и др. Широкообхватната дейност със специалисти, социални работници и психолог е ключов фактор за положителното развитие на децата. Към настоящия момент функционират терапевтични ателиета:

- приложни изкуства;
- направи си сам;
- забавни игри;
- спорт, туризъм и околна среда.

Деца и юноши с противообществени прояви се включват посредством отдел „Закрила на детето“ към терапевтична дейност в този център.

ЦОП приема потребители чрез направления на ОДЗ, предложения от други организации, по собствено желание (самозаявени), а в зависимост от посочената услуга се разпределят:

- превенция на отпадането от училище;
- превенция на отклоняващото се поведение;
- семейно консултиране и подкрепа на биологичното семейство;
- реинтеграция и деинституционализация;
- подкрепа за приемното дете след настаняване в приемното семейство.

Община Иваново

- Общинска администрация Иваново;
- Дирекция „Социално подпомагане“ гр. Две Могили
- МКБППМН Община Иваново

Община Русе

- Център за обществена подкрепа за деца в риск и техните семейства, приемни семейства и техните ръководители;
- Дневен център за деца с увреждания - Русенска католическа организация "Каритас"
- Дневен център за деца с увреждания от 0 до 18г. – гр. Русе
- Дневен център за деца и младежи с умствени увреждания - Сдружение „РАЛИЗ-БАЛИЗ“
- Дневен център за деца с увреждания - седмична грижа - Сдружение „Дете и пространство“
- Център от семеен тип за деца/ младежи с увреждания, с потребност от медицински услуги – гр. Русе
- Център за настаняване от семеен тип за деца и младежи с увреждания „Вяра“ - Сдружение „Дете и пространство“
- Център за настаняване от семеен тип за деца и младежи с увреждания „Надежда“ -Сдружение с нестопанска цел „Еквилибриум“
- Център за настаняване от семеен тип за деца и младежи с увреждания „Любов“
- Сдружение с нестопанска цел „Еквилибриум“
- Център за работа с деца на улицата - Областен съвет на Български Червен кръст – Русе
- Кризисен център - Сдружение „Център Динамика“
- Център за социална рехабилитация и интеграция за деца от различни рискови групи - със СОП, епилепсия, умствена изостаналост, и подкрепа за техните родители - НПО

Община Сливо поле

- Дневен център за деца и младежи с ментални увреждания- „РАЛИЗ-БАЛИЗ“, гр. Сливо поле

Община Ценово

- Център за обществена подкрепа за деца и техните семейства, Ценово
- БМЧК, с. Ценово
- Общински политики за достъп до образование. Програми и кампании – превенция на рисково поведение – община Ценово заедно с МКБППМН, РУО, ЦОП, училища и детски градини
- Обучение за разпознаване случаи на насилие. Мерки за реакция на насилието над деца и експлоатация на детския труд – община Ценово със съдействието на МКБППМН, отдел „Закрила на детето“, РУО, ЦОП и училища
- Смесени социално-образователни услуги за превенция на зависимости и рисково поведение – община Ценово заедно с МКБППМН, училища, РУО, ОЗД, Детска педагогическа стая
- Мерки за интегриране на деца с увреждания в масови детски градини и училища – Община Ценово, училища, детски градини и РУО

ИЗВОД: Посочените институции за социални услуги извършват дейности, близки до посочените в чл. 49, ал. 1, т. 3, 5 и 6 от ЗПУО – превантивна, диагностична, рехабилитационна, корекционна и ресоциализираща работа с деца и ученици, педагогическа и психологическа подкрепа, прилагане на програми за подкрепа и обучение за семействата на децата и учениците с увреждания.

В тези институции работят доктори, психолози и специалисти, които могат да са полезни за предлагането на обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в училищата и детските градини и да компенсират недостига на специалисти в училищата и детските градини. Опитът на общините в работата им с горепосочените институции е полезен при вземането на решение за разкриване на нови институции по ЗПУО или за възлагане на ресурсното подпомагане на деца и ученици със СОП на лицензирани доставчици на социални услуги.

***ЗАБЕЛЕЖКА:** Във връзка с горесцитираните имена на институции, предлагащи социални услуги, Постановление на Министерски съвет №288 от 04.11.2016г. са приети изменения и допълнения в Правилника за прилагане на Закона за социално подпомагане (ППЗСП). Според чл. 36, ал.2 на Глава трета от ППЗСП са посочени видовете социални услуги, които се предоставят в общността, а в чл. 36, ал.3 са изброени видовете специализирани институции за предоставяне на социални услуги. В Постановлението беше предвидено, в срок до 30 април 2017г. кметовете на общини да приемат необходимите действия за приемане на решения от общински съвети за промяна на наименованието/ наименованията на социалните услуги, делегирани от държавата местни дейности, в съответствие с регламентираните социални услуги по чл. 36. Поради краткия срок на изпълнение, в последващо Постановление №34 от 16 февруари 2017г., с което са направени изменения и допълнения на Постановление на Министерски съвет №288 от 04.11.2016 г., срокът за изменение на наименованието/ наименованията на социални услуги, делегирани от държавата дейности и местни дейности, в съответствие с регламентираните социални услуги от ч. 36 от ППЗСП се изменя на 30 април 2018г.

2.3. Състав и особености на групата на децата и ученици със специални образователни потребности (СОП)

Данните в този раздел са според Националната електронна информационна система за предучилищното и училищно образование (НЕИСПУО) или предоставени от училищата.

Разположението по общини на децата и учениците със СОП е показано в таблицата по данни към 01.12.2016 г.:

Община	Бр. училища	Бр. ученици (общо в дневна, индивидуална и комбинирана форма на обучение)	от тях: бр. ученици със СОП	% ученици със СОП от общия брой	Бр. детски градини	Бр. деца	от тях: бр. деца със СОП	% деца със СОП от общия брой	Общо деца и ученици със СОП
Борово	3	271	7	2.58%	1	96	0	0.00 %	7
Бяла	7	1589	10	0.63%	2	155	0	0.00 %	10
Ветово	4	1002	25	2.50%	3	188	4	2.13 %	29
Две могили	3	720	1	0.14%	2	87	2	2.30 %	3
Иваново	4	269	9	3.35%	1	90	1	1.11 %	10
Русе	43	16668	409	2.45%	29	2231	121	5.42 %	530
Сливо поле	3	606	32	5.28%	2	152	0	0.00 %	32
Ценово	4	278	0	0.00%	4	98	0	0.00 %	0

Табл. 2.3.1. Деца и ученици със СОП по общини.

² Вкл. и учениците в ПУ в Русе.

Деца и учениците със СОП, обучаващи се интегрирано от специалисти на РЦПППО – област Русе, по общини към 01.01.2017 г.

	Борово	Бяла	Ветово	Две могили	Иваново	Русе	Сливо поле	Ценово	Общо
Училища	7	10	24	1	9	264	32	-	347
ДГ	96	-	4	-	-	84	-	-	88
Общо:	103	10	28	1	9	348	32	-	435

Табл. 2.3.2. Деца и ученици със СОП, обучаващи се интегр. от спец на РЦПППО по общини.

Най-висок е броят на децата и учениците със СОП в Русе, поради най-високия брой образователни институции и общ брой ученици. Много по-висок от останалите

общини, е делът на учениците със СОП в общините Сливо поле и Ветово. В същото време деца в детската градина в община Сливо поле няма деца със СОП, а във Ветово те са само 4.

По класове и етапи разпределението е както следва:

ПРЕДУЧИЛИЩЕН		НАЧАЛЕН		ПРОГИМНАЗИАЛЕН		ГИМНАЗИАЛЕН	
I гр.	12	I кл.	21	V кл.	44	IX кл.	4
II гр.	20	II кл.	38	VI кл.	55	X кл.	4
III гр.	33	III кл.	47	VII кл.	42	XI кл.	3
ПГ/ПК	21/2	IV кл.	62	VIII кл.	26	XII кл.	1
Общо:	88	Общо:	168	Общо:	167	Общо:	12
ОБЩО ПО ЕТАПИ: 435							

Табл. 2.3.3. Разпределение на деца и ученици със СОП по класове и етапи.

От изнесените данни е видно, че преобладаваща част от децата и учениците със СОП, обхванати от РЦПППО – Русе, са в училищна възраст, като най-много са от тях са в IV и VI клас.

Потребностите на 112 деца и ученици се посрещат по проект на МОН Б005М20Р001 3.003 0001 „Подкрепа за равен достъп и личностно развитие“ по Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“. В проекта са включени 3 училища и 1 детска градина: ОУ „Братя Миладинови“, гр. Русе, ОУ „Васил Априлов“, гр. Русе, СУ „Йордан Йовков“, гр. Русе и ДГ „Стадиона“, гр. Бяла. В тези институции вече трета година се прилага моделът на самостоятелно предоставяне на допълнителна подкрепа.

Така образователните институции, в които има деца и ученици със СОП и в най-голяма степен са ангажирани в реформата на приобщаващото образование, са 18 детски градини и 33 училища към декември 2016 г. Тези общо 51 образователни институции са изправени пред предизвикателството да осмислят, да се подготвят и да приложат новата нормативна уредба за допълнителна подкрепа на децата и учениците със СОП.

Предизвикателството за децентрализиране и индивидуализиране на грижата за децата и учениците със СОП има различни измерения за всяка от тези институции. Така например, в една част от училищата и в голяма част от детските градини броят на децата и учениците със СОП е от 1 до 7:

- с 1 дете/ученик – 2 институции (1 училище и 1 ДГ);
- с 2 деца/ученици – 7 институции (2 училища и 5 ДГ);
- с 3 деца/ученици – 2 институции (1 училище и 1 ДГ);
- с 4 деца/ученици – 4 институции (2 училища и 2 ДГ);
- с 5 деца/ученици – 3 институции (1 училище и 2 ДГ);
- с 6 деца/ученици – няма;
- със 7 деца/ученици – 4 институции (3 училища и 1 ДГ).

Тези общо 22 институции не биха могли самостоятелно да поддържат норма за преподавателска заетост на един ресурсен учител. Те ще се нуждаят от специалисти от общински ЦПЛР или РЦПППО и ЦСОП, или ще споделят един и същ специалист на непълнен работен ден.

Извън тази група остават 24 училища (включително и помощно училище) и 4 детски градини, които имат по 8 и повече деца и ученици със СОП и имат потенциал да се справят самостоятелно с осигуряването на ресурсното им подпомагане.

Училищата с най-голям потенциал да се справят с децентрализираната самостоятелна грижа за учениците със СОП са представени в таблицата по-долу по общ брой ученици за учебната 2016 – 2017 г., към декември 2016 г.:

№ по ред	У-ще/ ДГ/ населено място	Община	Общ брой ученици	Брой ученици със СОП	% със СОП
1.	ОУ „Н. Й. Вапцаров”, Бяла	Бяла	99	8	8.1%
2.	СУ „Хр. Ботев”, гр. Глоджево	Ветово	346	8	2.3%
3.	ОУ „Кирил и Методий”, Сеново	Ветово	75	9	12%
4.	ОУ „Хр. Ботев”, с. Щръклево	Иваново	121	9	7.4%
5.	ОУ „Ал. Константинов”, Русе	Русе	257	25	9.7%
6.	ОУ „А. Кънчев”, Русе	Русе	271	38	14%
7.	СУ „В. Левски”, Русе	Русе	1616	21	1.3%
8.	ОУ „Н. Обретенов”, Русе	Русе	327	10	3.1%
9.	ОУ „Ол. Панов”, Русе	Русе	282	30	10.6%
10.	ОУ „Отец Паисий”, Русе	Русе	622	15	2.4%
11.	ОУ „Т. Кърджиев”, Русе	Русе	315	30	9.5%
12.	ОУ „Христо Смирненски”, Долапите	Русе	102	17	16.7%
13.	ОУ „Отец Паисий”, гр. Мартен	Русе	186	9	4.8%
14.	ОУ „Кирил и Методий”, Николово	Русе	86	9	10.5%
15.	ОУ „Г. Раковски”, с. Ново село	Русе	117	11	9.4%
16.	ОУ „Отец Паисий”, с. Тетово	Русе	101	10	9.9%
17.	НУИ „Проф. Стоянов”, Русе	Русе	485	14	2.9%
18.	СУ „П. Хилендарски”, Сливо поле	Сл. поле	336	26	7.7%
ОБЩО:			5744	299	5.2%

Табл. 2.3.4. Ученици със СОП по училища. Източник РУО Русе.

Към 01.02.2017 г. следните училища и детски градини вече са избрали самостоятелното организиране и финансиране на ресурсното подпомагане на учениците със СОП:

- ОУ „Св. Климент Охридски“, гр. Борово, община Борово;
- ОУ „Н. Й. Вапцаров“, гр. Бяла, община Бяла;
- СУ „В. Левски“, гр. Ветово, община Ветово;
- СУ „Хр. Ботев“, гр. Глоджево, община Ветово;
- ОУ „Св. Св. Кирил и Методий“, гр. Сеново, община Ветово;
- ОУ „Бр. Миладинови“, Русе;
- ОУ „В. Априлов“, Русе;
- СУ „Й. Йовков“, Русе;
- ОУ „Отец Паисий“, Русе;
- ОУ „Хр. Смирненски“, квартал Долапите - Русе;
- ОУ „Отец Паисий“, гр. Мартен, община Русе;
- ОУ „Св. Св. Кирил и Методий“, с. Николово, община Русе;

- ОУ „Г. Ст. Раковски“, с. Ново село, община Русе;
- ОУ „Отец Паисий“, с. Тетово, община Русе;
- СУ „Св. П. Хилендарски“, гр. Сливо поле;
- ОУ „Св. Св. Кирил и Методий“, с. Ряхово, община Сливо поле;
- ПГО „Недка Иван Лазарова“, гр. Русе;
- ПГПТМ „Атанас Буров“, Русе
- ДГ „Пиноккио“ Русе;
- ДГ „Радост“, Русе;
- ДГ „Ралица“, Русе;
- ДГ „Русалка“, Русе;
- ДГ „Снежанка“, Русе;
- ДГ „Червената шапчица“, Русе.

Разпределението по възраст на децата и учениците със СОП е както следва:

Община	III група	IV група
Борово	0	0
Бяла	0	0
Ветово	3	0
Две могили	0	0
Иваново	0	0
Русе	30	21
Сливо поле	0	0
Ценово	0	0
ОБЩО:	30	21

Табл. 2.3.5. Разпределение на деца със СОП по групи в ДГ

В периода на действие на стратегията тези деца ще тръгнат в I клас или ще бъдат отложени по чл. 190, ал. 3, т. 9 от ЗПУО и чл. 143 на НПрО.

Община	I клас	II клас	III клас	IV клас	V клас	VI клас	VII клас	VIII клас
Борово	0	3	1	1	2			
Бяла	0	0	4	1	1	1	2	1
Ветово	1	4	1	4	3	3	4	1
Две могили	0	0	1	0	0	0	0	0
Иваново	0	0	1	1	1	2	2	2
Русе	24	35	48	61	40	63	39	27
Сливо поле	3	3	1	7	6	2	5	1
Ценово	0	0	0	0	0	0	0	0
ОБЩО:	28	45	57	75	53	70	52	32

Табл. 2.3.6 Брой ученици със СОП в начален и прогимназиален етап.

Съществен момент през 2017 г. е преходът на 75 ученици от IV клас към прогимназиален етап и на 84 ученици от VII и от VIII клас към средно образование в условията на новия ЗПУО. Тези преходи между етапи на образование, а понякога и между училища, са стресови за учениците със СОП и рискови за поява на нови случаи на обучителни затруднения и за отпадане от образование. При тези преходи следва да се приложи чл. 131 от НПрО за подкрепа за успешен преход на децата и учениците между отделните етапи на образование, като си сътрудничат координиращите екипи в

двете институции.

Разпределение на учениците със СОП по отношение на покриване изискванията на учебните програми и тези, които са обучавани по индивидуални учебни програми и оценявани с оценки с качествен показател, съгласно чл. 120, ал. 7 на ЗПУО и чл. 9, ал. 8 на Наредба № 11 за оценяването на резултатите от обучението на учениците, обслужвани от РЦПППО, Русе е както следва:

Община	Брой ученици със СОП с качествени оценки	Брой ученици, със СОП с количествени
Борово	7	
Бяла	9	1
Ветово	22	2
Две могили	1	0
Иваново	9	0
Русе	203	56
Сливо поле	33	1
ОБЩО:	284	60

Табл. 2.3.7. Бр. ученици със СОП, получили количествени и качествени оценки по общини

Оценките с качествен показател са по тристепенна скала: „постига изискванията“, „справя се“, „среща затруднения“.

Учениците с оценки с качествен показател не получават документ за завършен етап от обучение, а получават удостоверение за завършен VII клас (по чл. 130, ал. 2 от ЗПУО) и удостоверение за завършен X клас (по чл. 131, ал. 2 от ЗПУО).

Положителен аспект, който ще се запазва и развива, е преобладаващото обхващане на учениците със СОП в професионалното обучение. На територията на област Русе такова обучение се осъществява в две професионални гимназии – ПГ по промишлени технологии „А.Ц.Буров“, Русе и ПГ по облекло „Недка Иван Лазарова“, Русе. В тези училища се осъществява включващо обучение на ученици със СОП в средата на физически и умствено здравите им връстници. Политиката на интеграция е насочена към промяна на дискриминационното отношение към тези ученици и тяхната бъдеща житейска адаптация и професионална реализация.

През учебната 2016-2017 г. в Професионална гимназия по промишлени технологии „Атанас Цонев Буров“, гр. Русе се обучават 29 ученика със СОП, записани с Удостоверение за завършен осми клас, формирани са три паралелки – една в IX клас и две в X клас. Професионалното обучение се провежда съгласно учебни планове, утвърдени от МОН по професия „Работник в заведенията за хранене и развлечения“, специалност „Работник в обслужване на заведенията за хранене и развлечения“ и по професия „Шлосер“, специалност „Шлосерство“.

В Професионална гимназия по облекло „Недка Иван Лазарова“ се обучават 25 ученика със специални образователни потребности, разпределени в три паралелки – една в IX клас по професия „Шивач“ и две в X клас по професиите „Шивач“ и „Работник в производството на облекло“.

След завършване на двугодишния срок на обучение и успешно полагане на държавните квалификационни изпити по теория и практика на професията и специалността, учениците получават Свидетелство за I степен на професионална

квалификация.

За провеждане на ефективно и качествено професионално обучение на учениците със СОП са осигурени необходимите условия: назначени са учители, които отговарят на нормативните изисквания, имат необходимия опит и непрекъснато повишават професионалната си квалификация; оборудвани са модерни и функционални учебни кабинети и работилници; прилагат се съвременни методи и форми на работа, съобразени със СОП на учениците; използват се подходящи дидактически материали и технически средства при провеждане на учебните занятия.

Съгласно изискванията на новия ЗПУО и НПрО, се осъществява ПЛРУ със СОП, която осигурява подходяща физическа, психологическа и социална среда за развиване на способностите и уменията им, в съответствие с техните индивидуални образователни потребности.

Включващото обучение на ученици със СОП е един от приоритетите в работата на двете професионални гимназии – гаранция за постигане на стратегическата цел на ПГПТ „А. Ц. Буров“, Русе и ПГО „Недка Иван Лазарова“, Русе да бъдат хуманни и толерантни училища, ориентирани към интересите на ученика, осигуряващи равен достъп до качествено образование и приобщаване на всеки ученик, недопускащи дискриминация при осъществяване на професионалното образование и обучение.

ИЗВОД: Групата деца и ученици със СОП, които се нуждаят от ДПЛР, е много разнообразна по своя състав и особености в отделните училища, детски градини и общини. Това изисква много конкретен подход при планиране на необходимите ресурси и нагласяне на институционалните практики към индивидуализирана грижа, както и гъвкави решения на място и в сътрудничество с другите институции.

2.4. Обезпеченост на образователната система със специалисти

Населено място	Училище	Бр. педаг. съветници
Русе	СУ „Христо Ботев“	1
Русе	СУПНЕ „Фридрих Шилер“	1
Русе	СУЕЕ	2
Русе	ПГИУ „Елиас Канети“	1
Русе	СУ „Васил Левски“	1
Русе	ПГЕЕ „Апостол Арnaudов“	1
Русе	ОУ „Васил Априлов“	1
Ветово	СУ „Васил Левски“ с ПП	1
Глоджево	СУ „Христо Ботев“	1
Щръклево	ОУ „Христо Ботев“	1
Русе	ПГСАГ „Пеньо Пенев“	2
	Общо:	13

Табл. 2.4.1. Педагогически съветници по училища към началото на уч. 16/17 година.

Нас. място	Училище	Брой психолози
Русе	ОУ „Бр. Миладинови“	1
Русе	ОУ „Иван Вазов“	1
Русе	ОУ „Васил Априлов“	1
Русе	ПУ „Д-р П. Берон“	1
Русе	СУ „Йордан Йовков“	1
Русе	СУ „Йордан Йовков“	1
Русе	ПМГ „Баба Тонка“	1
Русе	ОУ „Отец Паисий“	1
Русе	СУ „Васил Левски“	1
Русе	СУ „Възраждане“	1
Русе	НУИ „Проф.В.Стоянов“	1
Русе	ПГПТ „Атанас Ц. Буров“	1
	Общо:	12

Табл. 2.4.2 Психолози по училища към началото на уч. 16/17 година.

В 34% от училищата има назначени педагогически съветници или психолози. В детските градини все още няма практики за назначаване на такива специалисти. Към началото на учебната 2016/17 година само в 2 детски градини са назначени такива специалисти, останалите ползват услугите на специалистите от РЦПППО в Русе.

През учебната 2016/17 г. в помощно училище „Петър Берон“, гр. Русе работят 11 учители на деца с умствена изостаналост, 1 психолог и 1 логопед.

Към началото на учебната 2016 - 2017 г. в Регионалния център за подкрепа на процеса на приобщаващо образование работят следния брой специалисти:

- Правоспособни ресурсни учители - 41
- Неправоспособни лица, назначени на длъжност „ресурсен учител“ - 1, притежаващ учителска правоспособност, без специалност „Специална педагогика“
- Психолози - 3
- Логопеди – 3
- Учител на деца с нарушено зрение - 1
- Рехабилитатор на слуха и говора – 1

Разпределението на персонала по длъжности, образователна и квалификационна степени е следното:

ДЪЛЖНОСТ	ЩАТНИ БРОЙКИ	ОБРАЗОВАТЕЛНО-КВАЛИФИКАЦИОННА СТЕПЕН			СПЕЦИАЛНОСТ				Притежаващи ПКС				
		професионален бакалавър	бакалавър	магистър	специална педагогика	преквалиф. по специал.	психология	неотговарящ	I	II	III	IV	V
I. Педагог. персонал	51	8	6	36	35	11	3	1	1	3	1	23	11
1. Директор	1			1	1					1			
2. Гл. учител, ресурсен	1			1	1							1	
3. Ст. учител, ресурсен	34	8	6	20	23	11		-	1	2	1	18	9
4. Логопеди	3			3	3							2	1
5. Рехабил. на слух и говор	1			1	1							1	
6. Ст. учител на деца с наруш.зрение	1			1	1							1	
7. Учител, ресурсен	7			7	6			1					
9. Психолози	3			3			3						1
II. Непедагог. персонал	3	Средно-спец.											
1. Счетоводител	1	1											
2. Завеждащ, административна служба	1	1											
3. Шофьор	1	1											

Табл. 2.4.3 Разпределението на персонала по длъжности, образователна и квалификационна степени

От изнесените данни е видно, че образователно-квалификационното и професионално-квалификационното ниво на персонала е много добро, като тенденцията е към повишаване на образователно-квалификационната степен и увеличаване на магистрите.

Много малка част от педагогическите специалисти в РЦПППО - четирима (7%) живеят извън град Русе и работят в училищата в съответните градове – Борово и

Глоджево. Като траен се очертава проблемът с назначаване на ресурсни учители в отдалечените от областния град училища – в град Бяла и село Сеново, общ. Ветово.

ИЗВОД: Броят на специалистите извън община Русе е недостатъчен. Не е достатъчен броят на назначените в училищата и детските градини педагогически съветници и психолози. Това означава, че функциите на тези специалисти се изпълняват от други членове на педагогическите колективи, без да имат подготовка и време за това. Все още има какво да се желае и по отношение на обхвата и задълбочеността на квалификацията на учителите в училищата и детските градини и промяна в нагласите на учителите да припознават като свое професионално поле и работата с деца и ученици със СОП, дори и те да са малка част от учениците, с които работят.

2.5. Материалните условия в институциите по отношение на обучението на ученици със специални образователни потребности

По данни на РЦПППО - Русе към 01.01.2017 г. обзаведените кабинети с мебели, дидактични средства и мултифункционални устройства са общо 29, с 11 логопедични и психологични кабинети и с 15 изградени рампи. Ресурсните кабинети в детските градини и в училищата на територията на областта са обзаведени и оборудвани с необходимите дидактични и нагледни материали и техника. В ОУ „Ал. Константинов“, ОУ „Ан. Кънчев“, ОУ „Ол. Панов“ и ОУ „Т. Кърджиев“ са обособени и допълнителни кабинети за работа на психолог и логопед, а в три от детските градини („Зора“, „Детелина“ и „Пинокио“) са направени и мултисензорни стаи.

Част от специализираните кабинети са на задоволително ниво – намират се в мази, на последен етаж или в тавански помещения, с лошо осветление и трудно достъпни – ОУ „Хр. Смирненски“ – Долапите, Русе, ДГ „Радост“ Русе, ОУ „Г. Ст. Раковски“ Ново село, кабинета за логопед и психолог в ОУ „Ал. Константинов“ и ОУ „Т. Кърджиев“. Към момента най-малък брой обособени кабинети има в детските градини. Специални тоалетни за деца с увреждания на този етап са изградени само в две училища и в две детски градини.

Като цяло, се забелязва тенденция (преди всичко в училищата) на ежегодно подобряване на условията за работа с децата със специални потребности и снабдяване с най-необходимите материали и дидактични средства.

РЦПППО – област Русе е разположен в 4 помещения на територията на ПГ Речно корабостроене и корабоводене – Русе, с обща площ 146 кв. м. Центърът е архитектурно достъпен. В помещенията са оформени два специализирани кабинета - логопедичен, за психолози и за провеждане на невротренинг, кабинет за директора и една голяма обща стая, в която работят счетоводител, завеждащ „АС“, ресурсни учители; провеждат се общи събрания, работни срещи, семинари, обучения и т. н. Кабинетите разполагат с необходимите учебни и дидактически материали и пособия, с технически помощни средства и апаратура – принтери, компютри, мултимедии, мултифункционално устройство, апаратура за невротренинг „Биофийдбек“. Закупени са техника за осъществяването на невротренинг-терапия, „Мегавижън“, компютърни говорещи програми JAWS и NVDA, материали за брайлово писмо, увеличителни лупи, всички специалисти са обезпечени с преносими компютри, а в някои училища и с мултифункционални устройства. Тази база е резултат от инвестиции в продължение на 10 години от възникване на институцията.

Помощно училище „Петър Берон“ разполага с 8 класни стаи, 2 специализирани кабинета на психолог и логопед, 2 административни стаи, медицински кабинет, кабинет по домашен бит и техника с прилежаща работилница, зала за лечебна физкултура и

физкултурен салон. Класните стаи са адаптирани за обучение на деца със СОП, обезопасени са с цел опазване здравето на децата. В тях са пригодени кътове за отдих, учебна и социално-битова дейност, има компютри и интернет връзка, които подпомагат обучението на учениците с образователни игри. Към основната сграда има прилежащо помещение, което се използва за различни дейности – извънучебни и учебни.

ИЗВОД: Поставено е начало на изграждане на материална база в детските градини и училищата, но тя все още не е достатъчна за качествено обучение на деца и ученици със специални образователни потребности. Архитектурната достъпност е факт само за една част от образователните институции. Необходими са концентрирани целеви средства и планирани действия за привеждането на материалните условия в съответствие с нормативните изисквания.

2.6. Кариерното ориентиране на учениците

Център за кариерно ориентиране - Русе е създаден по проект на Министерство на образованието и науката BG051PO001-4.3.02 „Система за кариерно ориентиране в училищното образование“. Проектът бе осъществен с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз в периода 2012 - 2015 г. Центърът ползва общински помещения на адрес бул. „Цар Фердинанд“ №3А, ет. 5 по договор с Община Русе от 13.03.2013 г. В рамките на проекта в помещенията бе направен основен ремонт, стаите - обзаведени и технически оборудвани, бяха обучени и сертифицирани кариерните консултанти, разработен бе инструментариум за работа с учениците. За периода октомври 2012 г. - декември 2015 г. 20338 ученици са участвали в дейности по кариерно ориентиране, 1023 ученици са били индивидуално консултанти.

От 11.01.2016 г. се изпълнява нов проект на МОН BG05M2OP001-2.001 „Система за кариерно ориентиране в училищното образование“ за периода 2016 - 2017 г. с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“. Кариерните консултанти работят с ученици от I до XII клас от всички видове училища, като им се предоставят услуги по кариерно ориентиране, в съответствие с конкретните им индивидуални потребности и етапи на кариерно развитие. Работата с учениците се осъществява чрез разнообразни дейности - групови дискусии по теми за кариерно ориентиране в училищното образование, тренинги, форуми, състезания, обучения по Програма за кариерно ориентиране, решаване на въпросници и работа с интерактивни упражнения. Част от темите, по които се работи с учениците, са: Как изглежда мечтаната професия в реалния живот; Кога, къде и с какво искам да работя; Кои образователни алтернативи са подходящи за мен; Откъде мога да намеря необходимата информация; Планиране на свободното време; Какво зная за образователната система; Необходими професии; Моето първо интервю за работа и др.

Учениците от целевата група получават информация и консултация при прехода от една образователна степен към друга, при прехода от образование към заетост, когато са в риск да напуснат училище без завършена степен на основно или средно образование/без придобита степен на професионална квалификация, когато имат специални образователни потребности. За периода от 01.03.2016 г. до 28.02.2017 г. 1068 ученици от I до XII клас са участвали в групови дейности, а 248 ученици са преминали през индивидуални консултации.

През учебната 2016 - 2017 г. със заповед на министъра на образованието и науката ПГЕЕ „Апостол Арнаудов“ – гр. Русе е определена за пилотно училище, в което се апробира Програма за кариерно ориентиране на ниво училище. В професионалната

гимназия със средства по проекта е обзаведен и технически оборудван клуб „Кариера“, в който се провеждат дейностите по кариерно ориентиране.

ИЗВОД: В рамките на двугодишния период, който обхваща областната стратегия, изпълнението на проекта BG05M2OP001-2.001 „Система за кариерно ориентиране в училищното образование“ ще приключи. След този момент общините и училищата следва да организират своята работа по предоставяне на кариерно консултиране на децата и учениците (като част от общата подкрепа за личностно развитие), ползвайки опита и ресурсите, създадени по проекта. Това следва да се има предвид при евентуалното създаване на нови общински институции – центрове за подкрепа за личностно развитие.

2.7. Работа с деца с изяви дарби

Община Русе стимулира и подкрепя морално и материално творческите изяви на даровити деца. С решение № 215, прието с Протокол №9 от 19.05.2016 г. на Общински съвет Русе е приета *Програма на мерките за закрила на деца с изяви дарби* през 2016 г., за насърчаване на творческите заложби и потребности чрез еднократно финансово подпомагане или предоставяне на годишна стипендия. 206 ученици от 11 общински и 6 държавни училища, са получили допълнително материално стимулиране през 2016 година на стойност 15 950 лева. Средствата са от предвидените в бюджета на Община Русе за подпомагане на деца с изяви дарби. Финансовите стимули са за призови класирания от конкурси в областта на културата, изкуството, науката и спорта – общински и регионални етапи, от национални олимпиади, състезания, държавни първенства по различни видове спорт, ученически игри и др.

С едногодишни стипендии в размер на 135 лв. месечно са отличени 6 ученици от Профилирана математическа гимназия „Баба Тонка“, 3 ученици от Средно училище за европейски езици „Свети Константин-Кирил Философ“ и 2 ученици от Профилирана английска гимназия „Гео Милев“ в Русе. Те са завоювали първите места на Националното състезание по математическа лингвистика, Зимните състезания по информатика, Ученическите игри, националния конкурс „Млади таланти“, Националния конкурс „Бог е любов“, първо място на Международния конкурс „Речни ноти“ и първо място на националното състезание за речеве, комуникативни умения на английски език.

На територията на община Русе функционират 3 общински центъра за подкрепа на личностното развитие – ЦУТНТ, УСШ и Средношколско общежитие.

Център за ученическо техническо и научно творчество (ЦУТНТ):

ЦУТНТ е институция в системата на предучилищното и училищно образование. Основната му цел е да оказва пълноценна подкрепа за личностно развитие с дейности, насочени към развитие на интересите, способностите, компетентностите и изявата в областта на науките, технологиите и изкуствата на децата и учениците. Дейностите в центъра са насочени към осмисляне на свободното време, чрез стимулиране и развитие на познавателните интереси и творческите способности на децата и учениците, към удовлетворяване на индивидуалните потребности и интереси на учениците в областта на хуманитарните, обществените, природо-математическите и приложно-техническите дисциплини, към провокирането на желание за личностна изява.

През учебната **2016 - 2017** година в ЦУТНТ са обхванати 1400 ученици от I до XII клас, в 138 групи (96 постоянни групи; 12 временни през учебната година и 30 временни през ваканционните дни) в следните направления:

- математика;
- информатика;

- информационни технологии;
- английски език;
- изобразително изкуство;
- приложни изкуства;
- авиомоделизъм, корабомоделизъм, автомобилнизъм;
- машинно конструиране с “Лего”;
- роботика;
- занимания по интереси.

За участия в национални състезания и олимпиади допълнително участват в подготовка, организирана от ЦПЛР - ЦУТНТ – Русе, **78 ученици през учебната година.**

В състезания, организирани от ЦПЛР - ЦУТНТ – Русе ежегодно участват над **1680 ученици.**

Резултати от дейността.

Центърът предоставя богати възможности при организиране живота и дейността на учениците през свободното време, за развитие на техните интереси, творчески способности, готовност за непрекъснато образование, развитие на личната инициатива и предприемачеството, като гаранции и шанс пред свободната личност.

Увеличен е обхватът и броят на учениците в постоянни, временни и масови форми;

Привличане на ученици, показали добри резултати в провежданите масови прояви на общинско ниво;

Стимулиране стремежа на учениците към самообразование и самоусъвършенстване.

Дейността е ориентирана към отворена система на работа, която активизира и масовизира работата с цялата ученическа общност, за да не остане относително затворена в кръга от ученици проявяващи интереси и способности в дадена област.

Ученическа спортна школа – УСШ:

С влизането в сила на ЗПУО от 01.08.2016 г. съществуващото общинско обслужващо звено – извънучилищно педагогическо учреждение за организиран отход и спорт – УСШ – Русе, продължава да осъществява дейността си като общински ЦПЛР на интересите, способностите, компетентностите и изяви в областта на спорта.

Дейността на УСШ е насочена към усъвършенстване на физическата дееспособност и началната спортна подготовка на учениците, към подбора и селекцията на талантиливи деца за представителните училищни и клубни отбори. УСШ се явява естествено звено между масовия спорт, който се развива в училищата, и високото спортно майсторство, което се развива в спортното училище и спортните клубове. Школата отговаря на многобройните желания на родители и деца за безплатни занимания със спорт по избор в удобно и подходящо за тях време.

Подкрепата се предоставя чрез:

– проучване на интересите, способностите и компетентностите на децата и учениците и създаване на условия за тяхното пълноценно развитие и изява на общинско, областно, национално и международно ниво;

– организиране и провеждане на занимания в групи по интереси в областта на спорта, гражданското и здравното образование, както и за придобиване на умения за лидерство;

– организиране на образователна и спортна дейност за деца и ученици на общинско, областно, национално и международно равнище, включително и през ваканциите;

- подпомагане на професионалното ориентиране на учениците чрез стимулиране развитието на личностни качества и социални умения в областта на спорта;
- участие в общински, областни, национални и международни проекти, програми и форуми в областта на спорта;
- кариерното ориентиране на учениците спрямо подготовката им в ДЦПРИСКИС -Русе;
- превенция на насилието и преодоляване на проблемното поведение;
- осигуряване на условия за утвърждаването на децата като активни субекти на своето развитие.

ЦПЛР - Общежитие за средношколци

В ЦПЛР – Общежитие за средношколци, Русе са настанени 110 ученици, предимно от професионални гимназии. 80 % от тях са от социално слаби семейства и по тази причина ЦПЛР – ОС изпълнява освен възпитателно-образователни, но и социални функции и дейности.

Възпитателно-образователните дейности включват самоподготовка и консултативна работа с учениците, занимания по интереси, чрез функциониращи четири клуба: клуб „Толерантност“, клуб „Униспорт“, клуб „Арт-работилница“ и клуб „Бъди грамотен“, кариерно и професионално ориентиране на учениците, дейности по превенция на насилието и преодоляване на зависимости и педагогическа и психологическа подкрепа.

Социалните функции на ЦПЛР – Общежитие за средношколци се изразяват предимно в подпомагане на социално-слаби ученици, чрез спонсори, които помагат в подобряване на МТБ и естетизиране на средата, заплащане на ежемесечните такси и др., с цел мотивиране на учениците да завършат средното си образование и да не отпаднат от училище.

Основните цели в дейността на Общежитието за средношколци са:

- Създаване на мобилни адаптивни личности с потребности и способности за социална реализация;
- Откриване на талантите на учениците и стимулиране към самостоятелни изяви;
- Утвърждаване на българската национална идентичност;
- Подкрепа на интелектуалното, емоционалното и физическо развитие на личността на учениците.

ИЗВОД: Община Русе има изградена и добре функционираща мрежа от звена за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците. Създадени са условия за модернизация, с цел постигане от учениците на знания и умения, актуално изпреварващи времето си, формиране на ценностни нагласи, развиващи способността на ученика да се адаптира към околния свят. Осъществен е гъвкав преход от заниманията в училище, към работа в извънучилищни форми.

В **община Две могили** функционира ЦПЛРИСКИОНИС „Д-р Пангелов“. В Центъра са изградени три основни направления – художествено-творческо, научно-познавателно и спорт, в които децата развиват интересите си и удовлетворяват своите потребности от разнообразни занимания. Центърът е организатор на общински, национални състезания, конкурси, изложби и международни фестивали.

ЦПЛРИСКИОНИС е средище за цялостно личностно развитие и творческо израстване на децата в областта на науките, изкуствата и спорта. Тук се обучават и

подготвят деца и ученици в различни дейности, които се актуализират всяка година.

Осигуряване на обща подкрепа за личностно развитие на децата и учениците от област Русе се предоставя освен от ЦПЛР и от институциите в системата на предучилищното и училищното образование – детски градини и училища.

Подкрепата се предоставя чрез:

- проучване на интересите, способностите и компетентностите на децата и учениците и създаване на условия за тяхното пълноценно развитие;
- организиране на образователна, творческа и спортна дейност на децата и учениците чрез стимулиране на общинско, областно, национално и международно равнище;
- подпомагане на професионалното ориентиране на учениците чрез стимулиране развитието на личностни качества и умения в областта на науките, технологиите, изкуствата и спорта;
- организиране и провеждане на занимания в групи по интереси в областта на науките, технологиите, изкуствата и спорта, гражданското и здравно образование, както и придобиване на умения за лидерство;
- участие в общински, областни, национални и международни проекти, програми и форуми;
- допълнителни дейности с деца и ученици с изявени дарби.

От началото на учебната 2016/17 г. училищата в област Русе участват в проект на Министерството на образованието и науката *BC05M2OP001-2.004 - 0004 „Развитие на способностите на учениците и повишаване на мотивацията им за учене чрез дейности, развиващи специфични знания, умения и компетентности (Твоят час) - фаза I“*. Основните компоненти по проекта са формирането на групи за извънкласни дейности по интереси и на групи за преодоляване на обучителни затруднения за учениците от I до XII клас в дневна форма на обучение. Проектът ще продължи до 31.10.2018 г. По данни към месец декември 2016 г. са разкрити 877 групи за занимания по интереси в 66 училища с общ брой участващи ученици 11 785, като част от тези ученици са включени в дейността на повече от една група. Изискване по проекта е групите да покажат своите умения в публични изяви. Специфичен момент в проекта е изискването за включване на родители в извънкласните форми като водещи или представящи свои умения в определен брой часове.

Разнообразни форми на работа предлагат и читалищата и библиотеките, функциониращи на територията на областта. В област Русе функционират общо 89 читалища, като разпределени по общини представляват следния брой:

- Община Борово - 7
- Община Бяла - 9
- Община Ветово - 6
- Община Две могили - 11
- Община Иваново - 13
- Община Русе - 23
- Община Сливо поле - 11
- Община Ценово - 9

Читалищата осъществяват разнообразни дейности за съхраняване, опазване и развитие на местния фолклор, традиции и обичаи. Като институции с голям принос в местната култура и дух, читалищата имат значим исторически принос и потенциал за съвременното развитие на общините. Към всички читалища има общодостъпни

библиотеки, които изпълняват и методически функции.

На територията на **община Русе** функционират Народно читалище „Захари Стоянов- 1937“ и Народно читалище „Христо Ботев 1908”, които активно се занимават с деца с изяви дарби. В **Народно читалище „Захари Стоянов 1937“ – Русе** съществуват детска музикална школа, детска балетна школа, фотографска работилница и школа за изобразително изкуство. В **Народно читалище „Христо Ботев 1908 “** функционират към настоящия момент три любителски състава – танцова формация за модерен балет "Стар денс", в която играят над 50 момичета в три възрастови групи, женска група за фолклорни песни "Северняшка китка" и група за масови и туристически песни "Орфей". Към читалището функционира и Клуб "Читалищно междучасие", където участници са деца читатели от училищата в района. Провеждат се беседи, подготвят се материали в помощ на учениците и преподавателите, провеждат се открити уроци, викторини, чествания и др.

ИЗВОД: Дейностите на институциите, ориентирани към дарбите и интересите на децата и учениците в свободното им време, са разнообразни и с дългогодишни традиции. Учениците могат да избират, както между форми, предлагани в училищата, така и между предлагани от други организации и институции и по проекти. Значителен ефект върху обхвата и разнообразието на предлаганите форми в периода на стратегията ще окаже проекта на МОН ВС05М2ОР001-2.004 - 0004 - Твоят час - фаза 1. Законът за предучилищното и училищно образование дава възможности за индивидуална подкрепа на дарбите на децата и учениците и чрез гъвкави форми на обучение във формалното образование и в свободното време.

2.8. Напускане на образователната система. Деца в риск.

За 4 учебни години е трайна тенденцията за област Русе процентът на напусналите образованието да е под 1%.

Област Русе	Учебна 2013/14 г.	Учебна 2014/15 г.	Учебна 2015/16 г.	Учебна 2016/17 г.
Брой ученици, напуснали образователната система	113	154	133	66
% на напусналите спрямо общия брой ученици към началото на учебната година	0.53	0.71	0.67	0.44

Табл. 2.8.1 Брой напуснали ученици в област Русе

Данните са подавани от училищата по формат от МОН и засичат напускането в рамките на учебното време от учебната година (първи и втори срок). Извън този брой отделно се проследява броят на заминалите в чужбина ученици.

Данните и за учебната 2015/16 г. потвърждават трайната тенденция най-много отпаднали ученици да има в III и IV клас във всички години и в VI и IX клас в някои от учебните години. Това ясно показва къде трябва да се търсят и редуцират рисковите

фактори.

От две години Регионалното управление на образованието в Русе следи и процеса на връщане на напусналите ученици (реинтегриране). През 2013/14 г. 13 ученици, отпаднали през годината от дневна форма на обучение, са върнати в училище още преди края на същата учебна година. През 2015/16 г. 18 ученици са върнати в училище.

Тези процеси на реинтеграция са възможни, благодарение на подобрената комуникация между училищата и институциите за закрила на детето. Създадена е практика за всеки напуснал ученик директорите да подават информация до кмета на населеното място и до дирекция „Социално подпомагане“ по местоживеене.

Информацията от докладите очертава следния профил за напусналите ученици:

- отпадналите са от социално слаби многодетни семейства с нисък доход и необразованост на самите родители;
- децата често се отглеждат от други роднини;
- част от общия брой напуснали са за втора година в същия клас;
- половината от напусналите ученици са със слаб успех, но за останалата част това не е бил основния проблем.

Като водещи фактори за напускане на образованието в докладите са посочени:

- заминаване на семействата в чужбина;
- безотговорност на родителите, липса на средства, безработица;
- ранни бракове;
- непосещаване на учебни занятия.

За решаване на проблема с пълното обхващане на децата в задължителна училищна възраст и ограничаване на рисковете от социално изключване, област Русе има разработена и приета от Областен съвет *Програма за образователна и социална интеграция на децата и учениците в риск*. На нейна база са разработени такива програми в детските градини и училищата, съобразени с особеностите и проблемите във всяко едно учебно заведение. В изпълнение на програмата в детските градини и училищата се води регистър за деца в риск.

Във всички общини от област Русе, отдел „Закрила на детето“ към Дирекция „Социално подпомагане“ работи активно с деца, които са лишени от постоянен родителски контрол, живеят в лоши хигиенни и битови условия, в отсъствие на родителите от дома и невъзможност на настойниците да оказват контрол. Към всички общини в област Русе има създадени отдели за закрила на детето с консултативна и координираща функция.

В общините с деца в риск от отпадане работят и местни комисии за борба с противообществените прояви на малолетните и непълнолетните деца и ученици – (МКБППМН). Тези комисии са създали практика в годините да работят в тясно сътрудничество с ръководствата и педагогическия състав на училищата и детска педагогическа стая към МВР с оглед ранно предотвратяване на девиантно поведение сред подрастващите.

ИЗВОД: Има малка, но устойчива тенденция за намаляване на ежегодния брой напуснащи училище ученици. Институциите поотделно водят активна политика в рамките на своите правомощия за предотвратяване на напускането на училище и връщането в образователната система на напусналите ученици. Недостатъчна е все още координацията и обмена на данни между институциите за действителен комплексен подход към проблемите, водещи до отпадане от образователната система. Факторите, водещи до напускане на образователната система, са идентифицирани. Необходимо е да се работи по

преодоляването на проявата им за всеки конкретен случай. Високо се оценява и значението на ранното детско развитие и качествено и пълно обхващане на 5 и 6 годишните деца в предучилищно образование като фактор за предотвратяване на отпадането от образователната система.

3. ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА

Нормативните промени изискват преобразуване на институции, дава се възможност за възникване на нови институции, променят се задачите на съществуващите, променят се взаимоотношенията между институциите. Тези многопосочни промени следва да се осъществят по начин, който осигурява непрекъснатост на грижата за децата и учениците и институциите да получат необходимата подкрепа в преходния период.

Новите задачи на институциите и на педагогическите специалисти изискват нови компетентности, нов поглед на педагогическите специалисти върху собствената им работа. В училищата и детските градини са необходими и нови специалисти, с които ще се разшири и кръгът на участниците в екипната работа, която е основен подход в приобщаващото образование.

Реформата в предучилищното и училищно образование е свързана и с промени във финансирането на дейностите за обща и допълнителна подкрепа на децата и учениците.

Осъществяването на ценностите и на организацията на приобщаващото образование изисква просветеност на родителската общност, чувствителност на обществото към проблемите на децата и учениците, разбиране за отговорностите на всички и за необходимата толерантност и търпимост.

4. СТРАТЕГИЧЕСКА И ОПЕРАТИВНИ ЦЕЛИ, МЕРКИ

4.1. СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ

Областната стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците да осигури ключовите фактори и ресурси за успешен старт в осигуряването в образователните институции на обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие.

4.2. ОПЕРАТИВНИ ЦЕЛИ И ОСНОВНИ МЕРКИ

4.2.1 **Оперативна цел 1:** Осигуряване на процес и среда на учене, които премахват пречките пред ученето и създават възможности за развитие и участие на децата и учениците във всички аспекти на живота на общността.

4.2.1.1 **Мярка 1:** Осигуряване на качествено оценяване на индивидуалните потребности на децата и учениците и разграничаване на нуждата от обща и от допълнителна подкрепа.

– Изпълнение на нормативно определените практики за екипна работа на учителите съгласно чл. 16 и 22 от Наредба за приобщаващото образование за разпознаване на обучителни трудности у децата и учениците;

– Извършване на оценка на риска от обучителни затруднения на децата на 5 и 6 годишна възраст в рамките на установяването на готовността на детето за училище, като се отчита физическото, познавателното, езиковото, социалното и емоционалното му развитие (чл. 10 от Наредбата за приобщаващо образование);

– Ранно оценяване от педагогическите специалисти в детската градина на потребностите от подкрепа за личностно развитие на децата от 3 години до 3 години и 6 месеца - извършва се съгласно глава втора, раздел I на Наредба за приобщаващото образование (чл. 8 до чл. 11);

– Прецизиране на степента и вида на увреждане на конкретно дете, определяне на достатъчния брой часове за ресурсно подпомагане и на необходимата работа с други специалисти като психолог, логопед, рехабилитатор и др.

4.2.1.2 Мярка 2: Прилагане в образователните институции на методи и подходи за ефективна работа с децата и учениците с обучителни трудности във формите за обща подкрепа за личностно развитие (чл. 20, 23 - 26 от Наредба за приобщаващото образование). Организиране в училищата на допълнителни обучения по учебни предмети, консултации по учебни предмети.

- Организиране в училищата и детските градини на логопедична работа като част от дейностите за целите на превенцията на обучителните затруднения (чл. 21 от Наредба за приобщаващото образование);

- Постигане на социални умения чрез атрактивни за децата и учениците интерактивни подходи и техники;

- Осигуряване на допълнителен и различен ресурс за децата, които не могат да отговорят на изискванията на учебната програма;

- Организиране на дейности за обща подкрепа за личностно развитие в център за подкрепа за личностно развитие съгласно чл. 37 от Наредба за приобщаващото образование – настаняване на ученици, осигуряване на условия за организиране и провеждане на самоподготовка на учениците, провеждане на консултации по учебни предмети и индивидуална работа, организиране и провеждане на занимания по интереси, работа с родители.

4.2.1.3 Мярка 3: Организиране в образователните институции на допълнителна подкрепа за личностно развитие на децата и учениците със СОП в съответствие с новата нормативна уредба – ЗПУО и Наредба за приобщаващото образование – разяснителни дейности, подготовка, прилагане на нормативната уредба, развитие на практиките.

- Създаване в училищата и детските градини на екипи за подкрепа за личностно развитие (ЕПЛР) за всяко конкретно дете и ученик, за което ще се извършва оценка на индивидуалните потребности и ще се предоставя допълнителна подкрепа – чл. 188 и 189 от ЗПУО, чл. 132 от Наредба за приобщаващото образование;

- Взаимодействие между ЕПЛР в детските градини и училищата с регионалния екип за подкрепа за личностно развитие (РЕПЛР) в РЦПППО, във връзка с одобряването или не на оценките на ЕПЛР или извършване на оценка в образователни институции, които нямат експертен капацитет за създаването на пълни екипи – чл. 190, ал. 3 от ЗПУО;

- Разработване на индивидуален учебен план и индивидуални учебни програми за учениците със СОП и изготвяне на седмично разписание, съобразено с психо-физическите особености и индивидуалните потребности на ученика;

- Използване на разнообразни образователни стратегии, методи и техники за преподаване, обучение, възпитание, учене и мотивиране на учениците със СОП;

- Прилагане на ефективни подходи и педагогически и психологически техники за работа с деца и ученици с разстройства на речта, дефицит на внимание, нарушена концентрация на вниманието и хиперактивност, с аутизъм;

- Поведенчески интервенции за деца с хиперактивно поведение. Системи за поведенческо управление;

- Осигуряване на необходимите рехабилитации на децата и учениците със СОП – психо-социална, на слуха и говора, зрителна, на комуникативните нарушения, кинезитерапия;

- Използване на нормативните възможности за формиране на специални групи в училищата и детските градини при условията на чл. 194 от ЗПУО;

- Осигуряване на възможности за продължаване на обучението след VII клас, вкл. и професионална подготовка за учениците със СОП.

4.2.1.4 Мярка 4: Дейности в образователните институции и между всички компетентни институции за предотвратяване и адекватна и ефективна реакция при тежки нарушения на дисциплината и прояви на агресия и тормоз от и спрямо деца и ученици.

- Изготвяне съвместно с учениците на правила за поведението им в

паралелката или групата;

- Училищата и детските градини разработват, според своята специфика, дейности по превенция и интервенция въз основа на Механизма за противодействие на училищния тормоз между децата и учениците в училище и на алгоритъма за неговото прилагане, утвърден от министъра на образованието и науката (чл. 40, ал. 3 от Наредба за приобщаващото образование);

- Провеждане на превантивни кампании срещу агресията и тормоза в училища и по общини;

- Запознаване и прилагане на нови подходи за справяне с гневните изблици и напрежението, решаване на възникналите проблеми и конфликтните ситуации без провокиране на ново напрежение, проучване и установяване какво се крие зад проблемното поведение на децата;

- Формиране у децата и учениците на умения за общуване чрез използване на игрови методи и техники;

- Прилагане в образователните институции на ефективни форми и методи за комуникация между училището и семейството;

- Въвеждане в образователните институции на използването на посредник при решаване на конфликти в училище като начин за въздействие върху вътрешната мотивация на децата и учениците (чл. 43 от Наредба за приобщаващото образование);

- Въвеждане в училищата на практиката на наставничеството (индивидуална подкрепа за ученика от личност, която уважава) като начин за въздействие върху вътрешната мотивация (чл. 46 от Наредба за приобщаващото образование);

- Обобщаване и анализ на данни на областно ниво за наложените санкции на учениците по класове и видове санкции за учебна година.

- Повишаване на информираността на родителите относно изискванията на Наредбата за приобщаващото образование за отсъствията на учениците от учебни занятия и ролята на родителите в процедурите по налагане на санкции;

- Използване на възможностите на програмите на детските градини и училищата по гражданско, здравно, екологично и интеркултурно образование да определят и утвърждават спазването на споделени правила, процедури, традиции и колективни ценности (чл. 16, ал. 1 от Наредба № 13 за гражданското, здравното, екологичното и интеркултурното образование);

4.2.1.5 Мярка 5: Осигуряване на възможности за разнообразна личностна изява на всички деца и ученици като средство за утвърждаване на позитивна самооценка и мотивиране.

- Организиране на училищно и общинско ниво на спортни празници, вкл. и съвместно с деца и ученици със СОП;

- Организиране на различни празници и състезания - на класно, училищно или общинско ниво;

- Организиране на културни събития в общините с участието на деца и ученици, които да представят своите таланти;

- Организиране на публични изяви на групите за извънкласни дейности по проекта BO05M2OP001-2.004 - 0004 – Твоят час – фаза 1;

- Областен фестивал, концерт или друга форма за изява на деца със СОП, придружен с изложба и/или базар, по повод 3 декември – Международен ден на хората с увреждания.

4.2.1.6 Мярка 6: Дейности на образователните институции и общините за подкрепа на дарбите и талантите на децата и учениците. Прилагане на системи за поощрения и награждаване на децата и учениците на училищно, общинско и областно ниво.

- Прилагане на гъвкави форми за работа с даровити деца и ученици в ЦПЛР. Организиране на летни клубове по интереси за деца от 8 до 18 години (временно

действащи групи през ваканциите по чл. 32, ал. 1, т. 3 от Наредба за приобщаващото образование;

- Осигуряване на допълнителна подкрепа за личностно развитие на деца и ученици с изяви дарби, съобразно чл. 130 от Наредба за приобщаващото образование;

- Подкрепа за талантливи деца чрез Програма на мерките за закрила на деца с изяви дарби (по общини);

- Учредяване на морални и материални награди за децата и учениците на училищно и общинско ниво при постигнати изключителни успехи в учебната дейност и за върхови постижения и класиране на призови места при реализирането на изследователски проекти в конкретни предметни области, на творчески проекти или на проекти, свързани с иновации в образованието, при класиране на призови места и получаване на отличия за значими постижения в национални и международни състезания, олимпиади, конкурси, фестивали и други форуми за изява на способностите в областта на науките, технологиите, изкуствата и спорта, при прояви на гражданска доблест и участие в доброволчески или благотворителни инициативи (чл. 64 и 65 от Наредба за приобщаващото образование).

4.2.1.7 Мярка 7: Дейностите по кариерно ориентиране и консултиране като част от общата подкрепа за личностно развитие.

- Дейности по професионално ориентиране в училищата чрез игри, директно наблюдение и пряк контакт с хора от различни професии;

- Организиране на „Панорама на средното образование“, съвместно с Център за кариерно ориентиране - по общини или на областно ниво;

- Организиране по общини на „Ден на кариерното ориентиране“;

- Провеждане в училищата, осъществяващи професионално обучение, на седмица на професиите (напр. открита сцена, където ученици от различни професии да предложат различни дейности по изучаваните професии);

- Организиране на кръгли маси и работни срещи с работодатели, партньори, ученици, родители, Училищно настоятелство, Обществен съвет - на училищно, общинско и областно ниво;

- Представяне пред учениците със СОП и техните родители на възможностите, които училищата предлагат за тяхното професионално образование.

4.2.1.8 Мярка 8: Предотвратяване напускането на училище и ефективно включване на отпаднали ученици обратно в образователната система.

- Прилагане на нормативната уредба за оценяване на индивидуалните потребности от допълнителна подкрепа на деца в риск, като се извършва оценка на рисковите фактори и за развитието и защитните фактори в ситуацията на детето или ученика и неговата среда, и се създава план за краткосрочна допълнителна подкрепа (чл. 78 от Наредба за приобщаващото образование);

- Водене на общинско равнище на Регистър на децата и учениците в риск;

- Проучване по общини на необхванатите в училище ученици от социално слаби и ромски семейства;

- Подобряване на обмена на данни и координацията и сътрудничеството между институциите по конкретни случаи на напускане на образователната система, и по обхвата на учениците, подлежащи на задължително обучение;

- Годишен анализ на областно ниво на процесите по напускане и реинтегриране на ученици в образователната система;

- Разширяване на обхвата и ефективността на целодневната организация на учебния ден;

- Мерки за подкрепа на детето и ученика в прехода към училище и между образователните етапи и степени (чл. 131 от Наредба за приобщаващото образование).

4.2.1.9 Мярка 9: Познание от страна на общините и образователните институции и използване на възможностите на Наредба № 13 за гражданското, здравното,

екологичното и интеркултурното образование.

- Разширяване на възможностите за включване на децата и младите хора във форми за съвременно здравно образование, с цел изграждане на знания, умения и нагласи, необходими през целия живот;

- Разширяване на въвеждането на гражданско, здравно, екологично и интеркултурно образование във всички части на учебния план и начини и форми посочени в глава трета на Наредба 13, вкл. и в предучилищното образование.

4.2.2 Оперативна цел 2: Осигуряване на качество на човешките ресурси за ефективно посрещане на разнообразието от потребности на всички деца и ученици.

4.2.2.1 Мярка 1: Осигуряване на специалисти в училищата и детските градини и в общинските институции за предоставянето на обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие.

- Разширяване на психологическото обслужване на потребностите на децата и учениците и на обхвата на училища и детски градини, в които с децата и учениците работят, педагогически съветници и психолози в изпълнение на чл. 4, ал. 4 от Наредба за приобщаващото образование и чл. 11 и 12 от Наредба № 12 за професионалното развитие на учителите, директорите и другите педагогически специалисти;

- Осигуряване на необходимия брой логопеди и рехабилитатори на слуха и говора, в изпълнение на чл. 4, ал.4 от Наредба за приобщаващото образование и чл. 13 и 14 от Наредба № 12 за професионалното развитие на учителите, директорите и другите педагогически специалисти;

- Взаимодействие между образователните институции и общините за съвместно ангажиране на специалисти от общинските социални предприятия.

- Осигуряване на ресурсни учители за краткосрочна и дългосрочно допълнителна подкрепа на децата и учениците със специални образователни потребности по начините, определени от нормативната уредба - назначени в училището и в детската градина, от ЦПЛР на общината или от РЦПППО съобразно чл. 283, ал. 3 до 7 от ЗПУО, чл. 72, 124 и 129 от Наредба за приобщаващото образование;

- Развитие на практиката за назначаване на помощник на учителя при повече от три деца или ученици в групата/паралелката (чл. 114 от Наредба за приобщаващото образование);

- Използване на професионалните компетенции на специалистите, работещи в социалните услуги делегирани от държавата дейности (ЦОП, ЦСРИ, ЦНСТ, Дневни центрове) в подкрепа на децата със СОП и с рисково поведение.

4.2.2.2 Мярка 2: Повишаване квалификацията на педагогическите специалисти за придобиване и усъвършенстване на компетентностите, за идентифициране на потребностите и предоставяне на обща и допълнителна подкрепа.

- Провеждане на обучения на училищно, общинско и на областно ниво (от РУО и РЦПППО) за учители, педагогически съветници и други специалисти, работещи с деца и ученици, по теми, свързани с приобщаващото образование;

- Осигуряване на обучителни възможности за членовете на ЕПЛР в училищата и детските градини да прилагат нормативно предписаните методики на оценяване и дейности по оценка на индивидуалните потребности на детето и ученика (чл. 74, т. 1 от Наредба за приобщаващото образование);

- Обучение на класни ръководители за ефективно изпълнение на специфичните допълнителни професионални задължения;

- Осигуряване на въвеждащо и продължаващо обучение от РЦПППО на лица, назначени на длъжността „помощник на учителя“ за групи и класове с повече от три деца или ученици със СОП (чл. 147, ал. 4 - 6 от Наредба за приобщаващото образование).

4.2.2.3 Мярка 3: Осигуряване на методическа подкрепа на екипите за подкрепа за личностно развитие в училищата и детските градини, както и на координиращите

екипи в училищата и детските градини по чл. 7 от Наредбата за приобщаващото образование.

- Подкрепа на учителите за диференцирането на подходи за обучение, които дават различни възможности за групиране на потребностите на учениците и насочване на общата и допълнителната подкрепа в най-голямо съответствие с тях;

- Обучение на педагогическите специалисти в детските градини за извършване на ранно оценяване (скрининг) на развитието на детето и на риска от обучителни затруднения по чл. 8, ал. 3, т. 1 от Наредбата за приобщаващо образование. Наблюдение и методическа подкрепа от страна на РЦПППО на ранното оценяване (нормативно основание – чл. 11 от Наредбата за приобщаващо образование);

- Сътрудничество между педагогическите специалисти и обмен на добри практики. Организиране на форуми за споделяне на опит и добри практики от педагогическите специалисти - на училищно, общинско и областно ниво.

4.2.3 Оперативна цел 3: Организационно развитие на институциите в системата на предучилищното и училищно образование за ефективно интегриране на целите, принципите, подходите и процедурите на новата нормативна уредба за приобщаващо образование.

4.2.3.1 Мярка 1: Развитие на капацитета на училищата и детските градини за успешно прилагане на новата нормативна уредба.

- Детските градини и училищата включват в годишните си планове дейности, срокове и отговорници за предоставяне на подкрепа за личностно развитие и изготвят обобщен доклад за състоянието на процеса на приобщаващото образование (чл. 6 от Наредба за приобщаващото образование);

- Директорите на детските градини и училищата определят координиращ екип в институцията в началото на всяка учебна година. Ролята на координиращият екип е да организира и координира процеса на осигуряване на общата и допълнителната подкрепа за личностно развитие на децата и дейността на екипите за подкрепа за личностно развитие. (чл. 7 от Наредба за приобщаващото образование);

4.2.3.2 Мярка 2: Създаване и укрепване на капацитета на регионалния екип за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците със специални образователни потребности по чл. 190 от ЗПУО към Регионалния център за подкрепа на процеса на приобщаващо образование.

4.2.3.3 Мярка 3: Укрепване на новите функции и взаимоотношения с останалите институции на преобразувания Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование съгласно § 21 от Преходните и Заключителни разпоредби на ЗПУО - информиране на образователните институции за случаите, които изискват контакти и взаимодействие с РЦПППО, предоставяне на модели на документация, ефективна обратна връзка от страна на РЦПППО, събиране от РЦПППО на нормативно определената информацията (чл. 147, ал. 2 от Наредба за приобщаващото образование).

4.2.3.4 Мярка 4: Преобразуване на ПУ „Д-р Петър Берон“, Русе в държавен Център за специална образователна подкрепа съгласно § 13 от Преходните и Заключителни разпоредби на ЗПУО.

- Организиране на обучението на деца и ученици със СОП в изнесени групи в ЦСОП по реда на чл. 195 на ЗПУО;

- Създаване на координиращ екип по чл. 183 на Наредба за приобщаващото образование;

- Осигуряване на педагогическа и психологическа подкрепа на децата и учениците със СОП за оптимално развитие на силните страни и способностите, коригиране и компенсирание на обучителните затруднения, постигане на очакваните резултати от обучението, стимулиране на цялостното им развитие за успешна социална и професионална реализация.

4.2.3.5 Мярка 5: Разкриване и развитие на общински Центрове за подкрепа за личностно развитие (ЦПЛР) в общините в областта, в които няма такива. Проучване на възможността, необходимостта и обхвата от разкриване на дейности за допълнителна подкрепа към съществуващ център. Делегиране на допълнителни услуги на вече съществуващи центрове.

4.2.3.6 Мярка 6: Възлагане от страна на общините на дейностите за подкрепа за личностно развитие на деца и ученици на ЦПЛР в друга община, ако в общината няма такъв. Нормативното основание - чл. 198, ал. 1 и чл. 283, ал. 6 от ЗПУО.

4.2.3.7 Мярка 7: Възлагане от страна на общините на дейностите за подкрепа за личностно развитие на деца и ученици на лицензирани доставчици на социални услуги за деца съгласно чл. 198, ал. 2 и 3 от ЗПУО. Дейностите, които могат да се възлагат по този ред са: превантивна, диагностична, рехабилитационна, корекционна и ресоциализираща работа с деца и ученици, ресурсно подпомагане на деца и ученици със СОП, педагогическа и психологическа подкрепа, програми за подкрепа и обучение на семействата.

4.2.4 **Оперативна цел 4**: Подобряване на материалните условия и достъпност на средата за обучение на деца и ученици със специални образователни потребности в институциите в системата на предучилищното и училищно образование.

4.2.4.1 Мярка 1: Подобряване на достъпността на архитектурната среда в образователните институции като част от осигуряването на подкрепяща среда.

- Изграждане на съоръжения за достъпност на входовете на училищата и детските градини;

- Изграждане и адаптиране на детски площадки и съоръжения за игра в училищата и детските градини за деца с увреждания;

- Изграждане на адаптирани санитарни възли в детските градини, училищата и обслужващите звена за децата със специални образователни потребности;

4.2.4.2 Мярка 2: Подобряване на достъпната физическа среда в образователните институции като начин за предоставяне на равен достъп до образование на децата и учениците, чрез изпълнение на нормативно определените елементи на физическата достъпност.

4.2.4.3 Мярка 3: Подобряване на специализираната подкрепяща среда в образователните институции, съобразно нормативните изисквания (чл. 106, ал. 4 от Наредба за приобщаващото образование);

- Създаване и оборудване на кабинет за ресурсно подпомагане във всяко училище и детска градина, в които има деца със СОП и периодично обновяване на ресурсните кабинети с дидактични материали;

- Организиране при необходимост на работни и игрови кътове за индивидуална работа или за работа на пода, както и кътове за почивка в класната стая или в стаята на групата, където заниманията и почивките се осигуряват с подкрепата на ресурсен учител или на помощник на учителя в помощ на децата и учениците със сензорно - интегративна дисфункция, комуникативни нарушения, разстройство от аутистичния спектър или други състояния, изискващи такава организация на пространството в класната стая в училището или в стаята на групата в детската градина;

- Реализиране на проекти по Националните програми на МОН, насочени към осигуряване на съвременна образователна среда, достъпност и сигурност на средата.

4.2.4.4 Мярка 4: Осигуряване на специализиран транспорт от дома на детето с увреждане до съответната детска градина, училище или ЦСОП. Подкрепа и наблюдение на изпълнението на задълженията на общините за осигуряването на специализиран транспорт за децата с увреждания.

4.2.4.5 Мярка 5: Организиране на необходимите разумни улеснения за участие на учениците със СОП в национални външни оценявания и държавни зрелостни изпити

(чл. 109 от Наредба за приобщаващото образование).

4.2.5 **Оперативна цел 5:** Подобряване на взаимодействието между участниците в образователния процес (деца и ученици, педагогически специалисти и родители) и между институциите за осигуряване на най-добрия интерес на детето и ученика.

4.2.5.1 **Мярка 1:** В изпълнение на чл. 7, ал. 4, т. 15 от Наредбата за приобщаващото образование, Регионалното управление на образованието след края на учебната година обобщава докладите от детските градини и училищата за състоянието на процеса на приобщаващото образование и предоставя информацията на областния управител.

4.2.5.2 **Мярка 2:** Поддържане на работещи практики за изпълнение на нормативните изисквания за уведомяване на отделите за закрила на детето от страна на училищата и детските градини.

4.2.5.3 **Мярка 3:** Развитие на ефективни форми за работа с родителите на деца и ученици с обучителни трудности и със специални образователни потребности. Осигуряване на подкрепяща среда за семействата и близките на децата със СОП – консултиране с психолози, логопеди, социални работници, тренинги и др. Повишаване информираността на родителите относно затрудненията в образователния процес на техните деца и възможностите за преодоляването им (консултации, допълнително обучение, форми за извънкласни и извънучилищни дейности).

4.2.5.4 **Мярка 4:** Работа с родителите на деца и ученици с изявени дарби:

– Консултиране на родителите на деца с изявени дарби и насочване към специалисти за развитие на детето;

– Създаване и поддържане на общински сайтове с подробна информация за институции, специалисти, форми (конкурси, пленери, олимпиади, школи, клубове и пр.), насочващи към развитие на дарби и таланти;

– Разяснителни и информационни кампании за предлаганите услуги за деца с изявени дарби, специалисти в различните сфери на развитие и общински програми и мерки за стимулиране на деца с изявени дарби;

– Популяризиране на дарители, кампании и юридически лица, подкрепящи даровити и талантливи деца.

4.2.5.5 **Мярка 5:** Подобряване на координацията и сътрудничеството между институции по отношение на работата с децата в риск и деца, жертви на насилие:

– Прилагане на Координационния механизъм за взаимодействие при работа в случаи на деца, жертви на насилие или в риск от насилие и за взаимодействие при кризисна интервенция;

– Прилагане на Механизма за противодействие на училищния тормоз между децата и учениците в училище, утвърден със заповед № РД09-1871/18.12.2015 г. на министъра на образованието и науката;

– Съвместни дейности на институциите в системата на предучилищното и училищното образование с ОЗД и Местната комисия за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни (МКБППМН) в подкрепа на деца с рисково поведение и жертви на насилие (периодични срещи, планове за действие, годишни анализи);

– Образователни програми и кампании в училище и/или в рамките на ЦОП и/или МКБППМН за превенция на рисково поведение (агресия; насилие; отклоняващо се и рисково поведение на деца и ученици);

4.2.5.6 **Мярка 6:** Взаимодействия между участниците в образованието и институциите по отношение на отпадането от училище.

– Ангажиране с конкретни мерки на обществените съвети, ученическите съвети, ученици и родители в дейности, насочени към приобщаването на ученици в риск, ученици в неравностойно положение и подпомагането им да намерят и заемат своето

място в училищния живот и в обществото;

- Използване на пълния потенциал на наставничеството за работа с ученици, застрашени от отпадане от образователната система;
- Развитие на целодневна организация на учебния процес, като инструмент за превенция на отпадане от училище, за осигуряване на специализирана помощ при подготовката, за развиване на таланти и удовлетворяване на потребности и интереси;
- Сътрудничество с библиотеките, мерки за повишаване на грамотността в полза на предотвратяване на обучителните трудности и отпадане;
- Училищното ръководство да съдейства на учениците от училищния парламент да получават подкрепа и от органите на местно самоуправление при техни инициативи, свързани с живота на общността.

4.2.6 Оперативна цел 6: Сътрудничество с гражданското общество и подобряване на обществената информираност и чувствителност относно целите и принципите на приобщаващото образование.

4.2.6.1 Мярка 1: Дейности, насочени към местната общественост, за повишаване на информираността и чувствителността към децата и учениците със специални образователни потребности:

- Провеждане на разяснителни кампании, чрез които да се даде яснота за начина, по който протича процеса на приобщаване, неговият смисъл и ефект за всички деца;
- Работа с родителските общности за преодоляване на негативни стереотипи и дискриминационни нагласи спрямо различните етноси и децата с увреждания;
- Промяна на нагласите в училищата и детските градини, в които да възприемат индивидуалните различия между децата като източник на богатство и разнообразие, а не като проблем.

4.2.6.2 Мярка 2: Дейности за осигуряване на достъп до информация за правата и задълженията на децата и учениците, за предлаганите дейности и програми за обучение в институциите в системата на предучилищното и училищното образование и представянето им в достъпен формат като част от условията за равен достъп до образование (чл. 104 и 107, т. 2 от Наредба за приобщаващото образование).

- Организиране на кампании за информиране на семействата на деца с увреждания за правата, задължения и възможностите за ранно включване на децата в образователната система.

4.2.6.3 Мярка 3: Сътрудничество и изграждане на устойчиви партньорства с граждански организации в различни аспекти като квалификация на педагогическите специалисти, осигуряване на специалисти, проучвания, кампании, партньорски проекти.

4.2.6.4 Мярка 4: Провеждане на информационни кампании за привличане на млади хора със средно и висше образование от етническите малцинства за работа с деца в риск от отпадане или отпаднали от образователната система.

5. ВРЪЗКА С ДРУГИ СТРАТЕГИИ

- Стратегия за намаляване дела на преждевременно напусналите образователната система (2013 - 2020);
- Стратегия за образователна интеграция на деца и ученици от етнически малцинства (2015 - 2020);
- Стратегия за насърчаване и повишаване на грамотността (2014 -2020);
- Национална програма за закрила на детето (2016 - 2017 - 2018).

6. КООРДИНИРАНЕ НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА СТРАТЕГИЯТА

Областната стратегия се изпълнява от институциите, работещи на областно и на общинско ниво. Общините отговарят за цялостното изпълнение на общинската стратегия на собствената си територия и допринасят за изпълнението на областната стратегия. Целите се постигат с общите усилия на всички заинтересовани от процеса страни, в съответствие с компетенциите им и планираните цели и дейности.

След приемането на областната стратегия, в изпълнение на чл. 197, ал .1 и 2 от ЗПУО, всяка община разработва общинска стратегия за личностно развитие на децата и учениците за период от 2 години, която се приема от общинския съвет.

За изпълнение на общинската стратегия, ежегодно до 30 април, общинския съвет, по предложение на кмета и след съгласуване с Регионалното управление на образованието, приема годишен план за изпълнение на дейностите за подкрепа на личностно развитие. Общинските стратегии и съгласуваните и приети годишни общински планове се изпращат на областния управител до 15 май.

Изпълнението на годишните общински планове се координира и отчита на общинско ниво по ред, определен от кметовете на общините и в сроковете, посочени в чл. 197, ал. 3 от ЗПУО. Изпълнението на общинските планове се отчита и на областно ниво – до 1 март на следващата година, всяка община трябва да представи в Областна администрация Русе отчет за изпълнението на дейностите по общинския годишен план.

За координиране на дейностите по изпълнение на стратегията, със заповед на областния управител се създава екип/комисия за мониторинг, в състава на който участват представители на всички заинтересовани страни – Областна администрация, Общинските администрации, Регионално управление на образованието, Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващо образование, Център за специална образователна подкрепа, Регионална здравна инспекция, РДСП, Център за кариерно ориентиране и др. Областният управител определя и ръководител на екипа. Броят и темите на заседанията и разпределението на задачите се определят от екипа, под ръководството на неговия председател.

Събирането на информация за изпълнените дейности и постигнатите индикатори по изпълнение на целите на областната стратегия започва три месеца преди да изтече срокът на стратегията.